

LATVIJAS PUTNI

KRĀSOJAMĀ GRĀMATA BĒRNIEM

LATVIJAS PUTNI

ZĪMĒJIS UN IEKĀRTOJIS

IMANTS BĪTE

1969

IZDEVIS LATVIJAS SKAUTU PREZIDENTA

ĢENERĀĻA KĀRĻA GOPPERA FONDS

ZELTA ĒRGLIS

MEDNIS

VISI ĻAUDIS TO ZINĀJA,
KĀ MEDNĪTIS BURINĀJA.
CIELAVIŅA, LAKSTĪGALA,
TĀS BIJ DZIESMU DZIEDĀTĀJAS.

SLOKA

KAIJA

KĪRIS

ZĪRIŅŠ

KAIJ' SAUC, KAIJ' BRĒC,
KAIJEI BĒRNI PAZUDUŠI
NEBRĒC, KAIJ', NESAUC, KAIJ',
TAVI BĒRNI JŪRMALĀ.

CĪRULIS

CĪRULĪTIS, MAZPUTNIŅŠ
AUGSTU SKRĒJA DZIEDĀDAMS
DIEVAM NESA GRĀMATIŅU,
LAI DOD SILTU VASARIŅU.

MELNAIS STRAZDS

ŽUBĪTE

ZĪLĪTE ŽUBĪTE, TĀ MANA MĀSIŅA,
TĀ DAIĻI DZIEDĀJA ĀBEĻU DĀRZĀ.

RUBENĪTIS RUBINĀJA
PURA BĒRZA GALIŅĀ,
AICINĀJA SAVUS RADUS
PIE BĒRZIŅA PUMPURIEM.

PUPUTE

PIEKŪNS

Ū P I S

MĒRKAZIŅA

VĒJA VANAGS

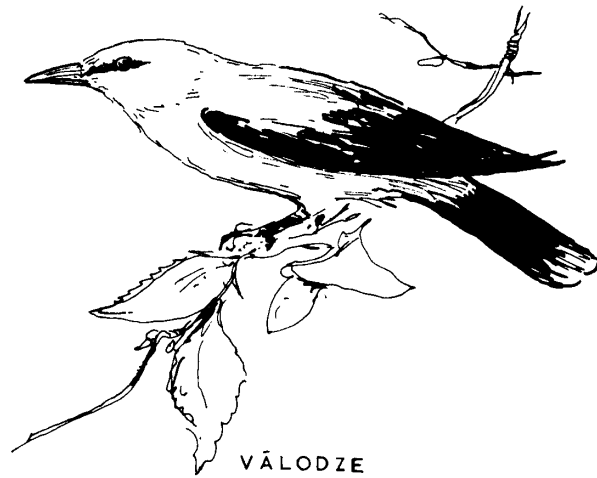
DADZĪTIS

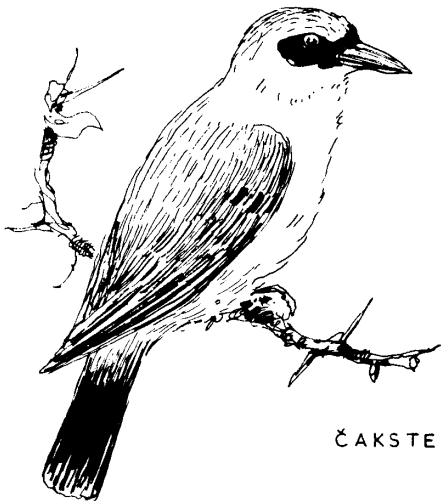
PACEPLĪTIS

DZENIS

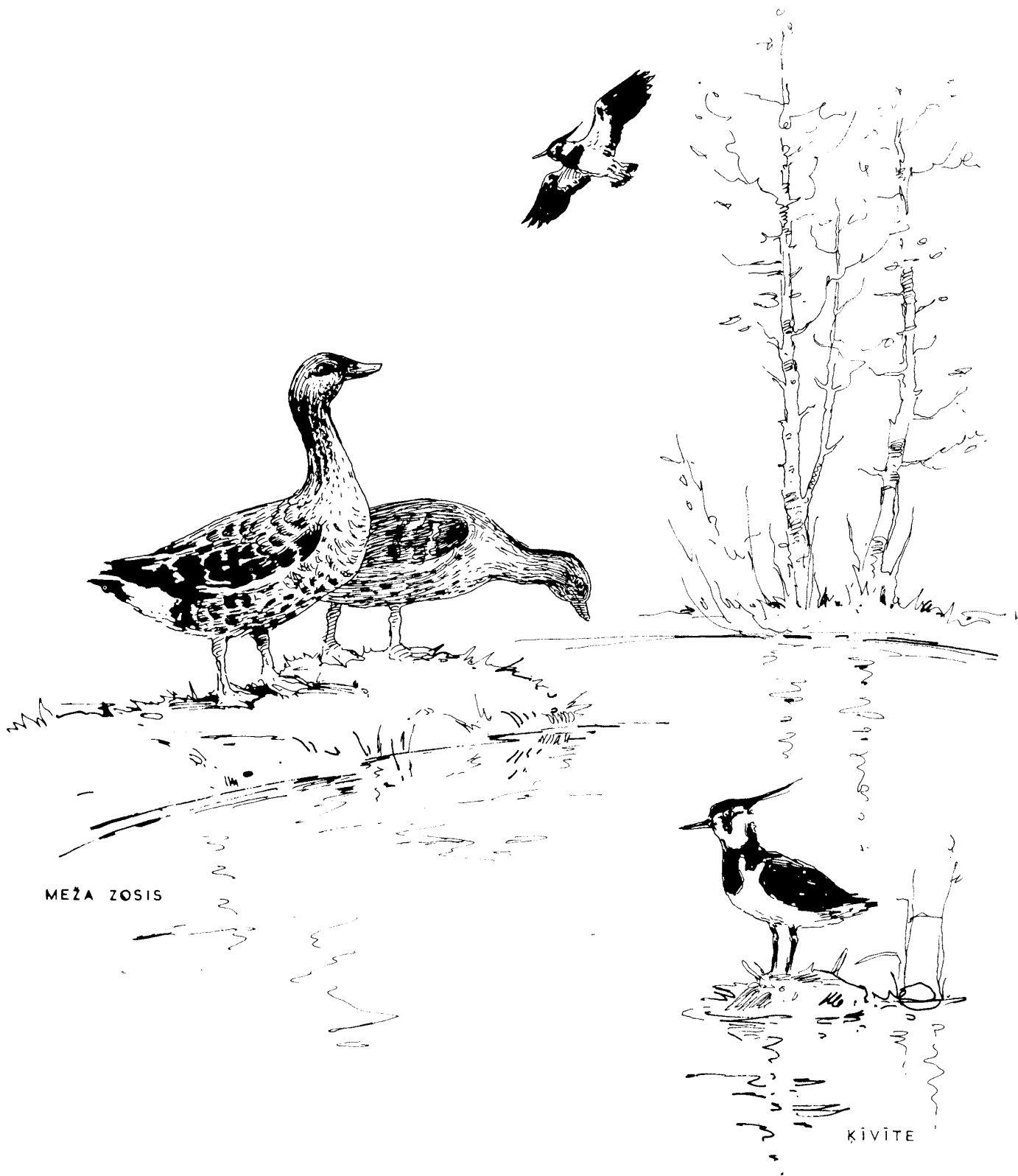

VĀLODZE

ČAKSTE

GUDRA BIJA VĀLODŽĪTE
BĒRZĀ KĀRA ŠŪPULĪTI,
LAI ŠŪPOJA, LAI AUKLĒJA
VĒJA MĀTE PIEIEDAMA.

MEŽA ZOSIS

KĪVĪTE

KAS GULBĪTI BALTU DARA
KA NE JŪRAS ŪDENTIŅŠ ?
KAS BĒRNIŅU LIETĀ LIKA,
KA NE TĒVS, MĀMULIŅA .

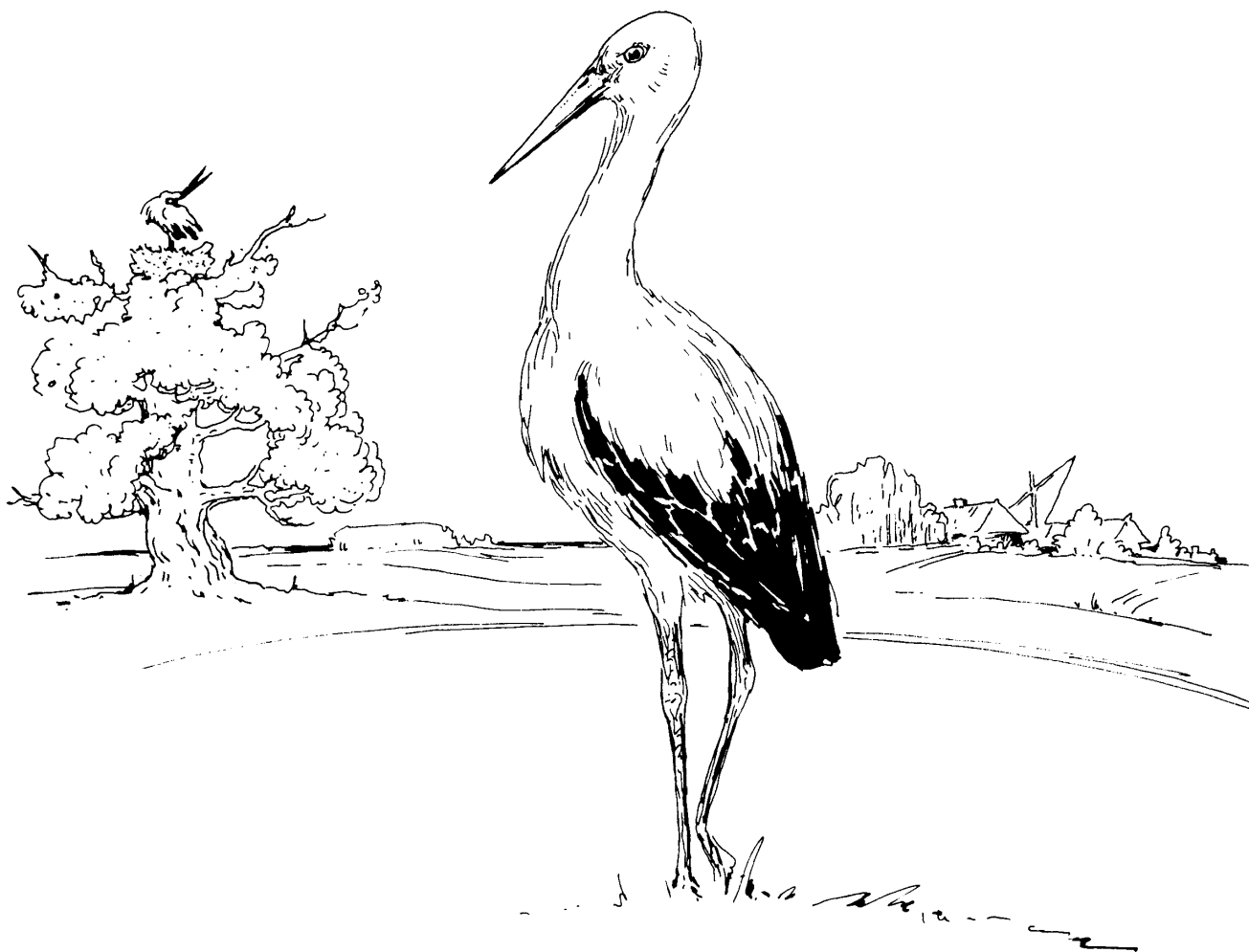

KAMĒR MĀTE VIESUS VADA,
TIKĀM BĒRNI GAĻU CEP.
IZTEK TAUKI UGUNĪ —
VIDŽU VIDŽU, ČURKS!

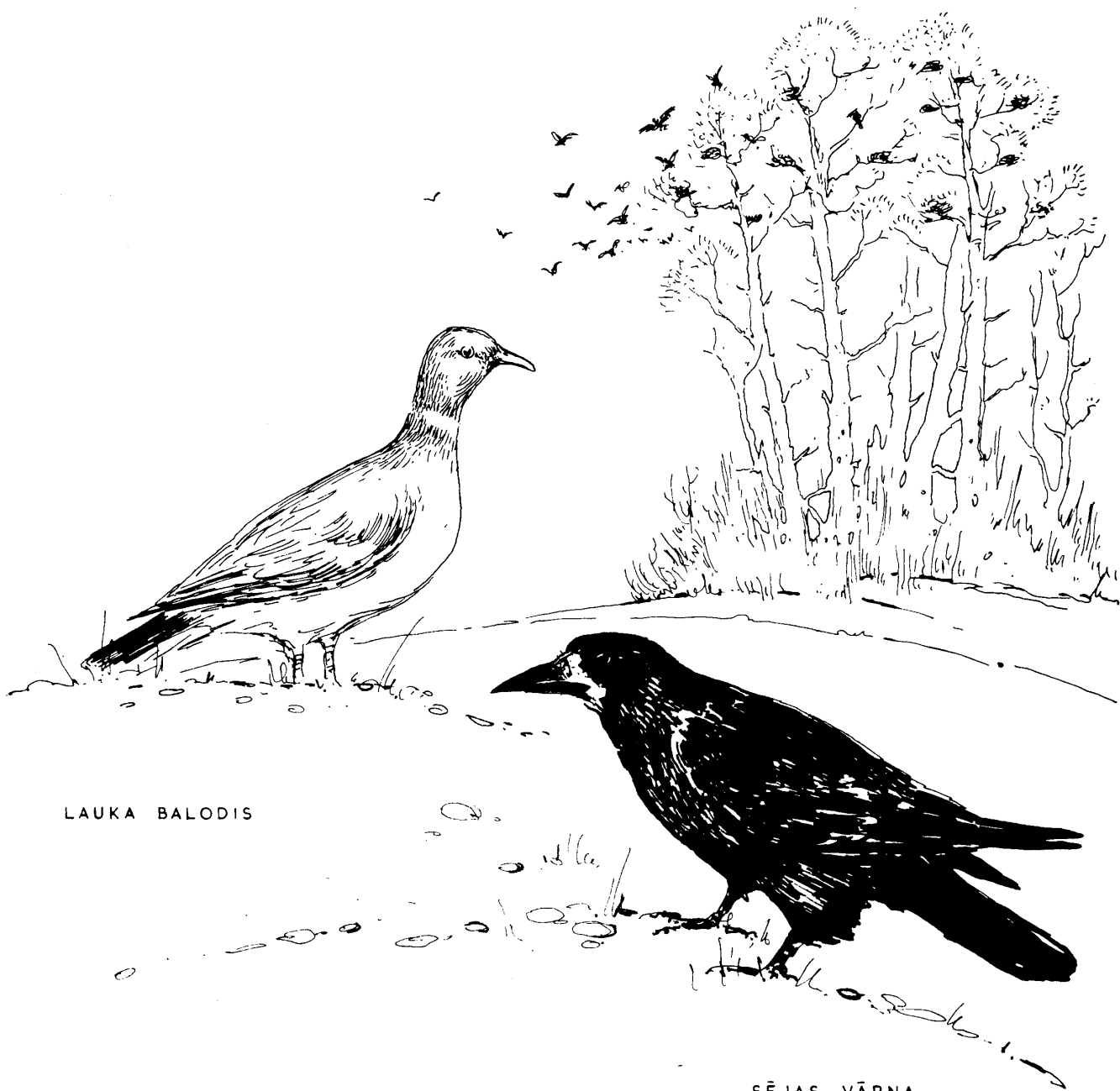
BEZDELĪGAS DZIESMA.

LAZDIŅŠ ZIED PAĒNĀ
DZELTENIEM ZIEDIŅIEM;
LAKSTĪGALA PAZARĒ
DAIĻU DZIESMU SKANDINĀJ!

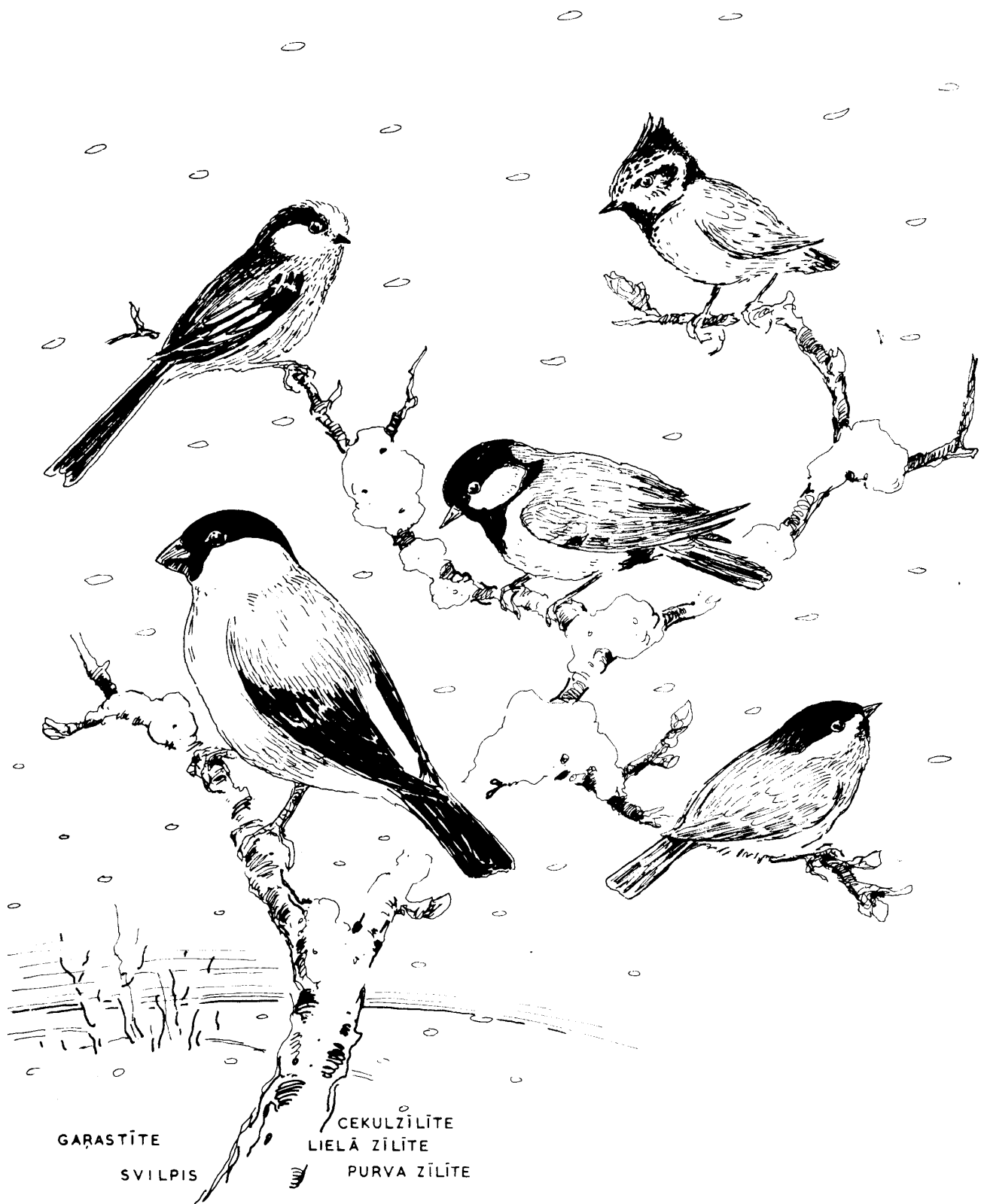
STĀRKŠ

LAUKA BALODIS

SĒJAS VĀRNA

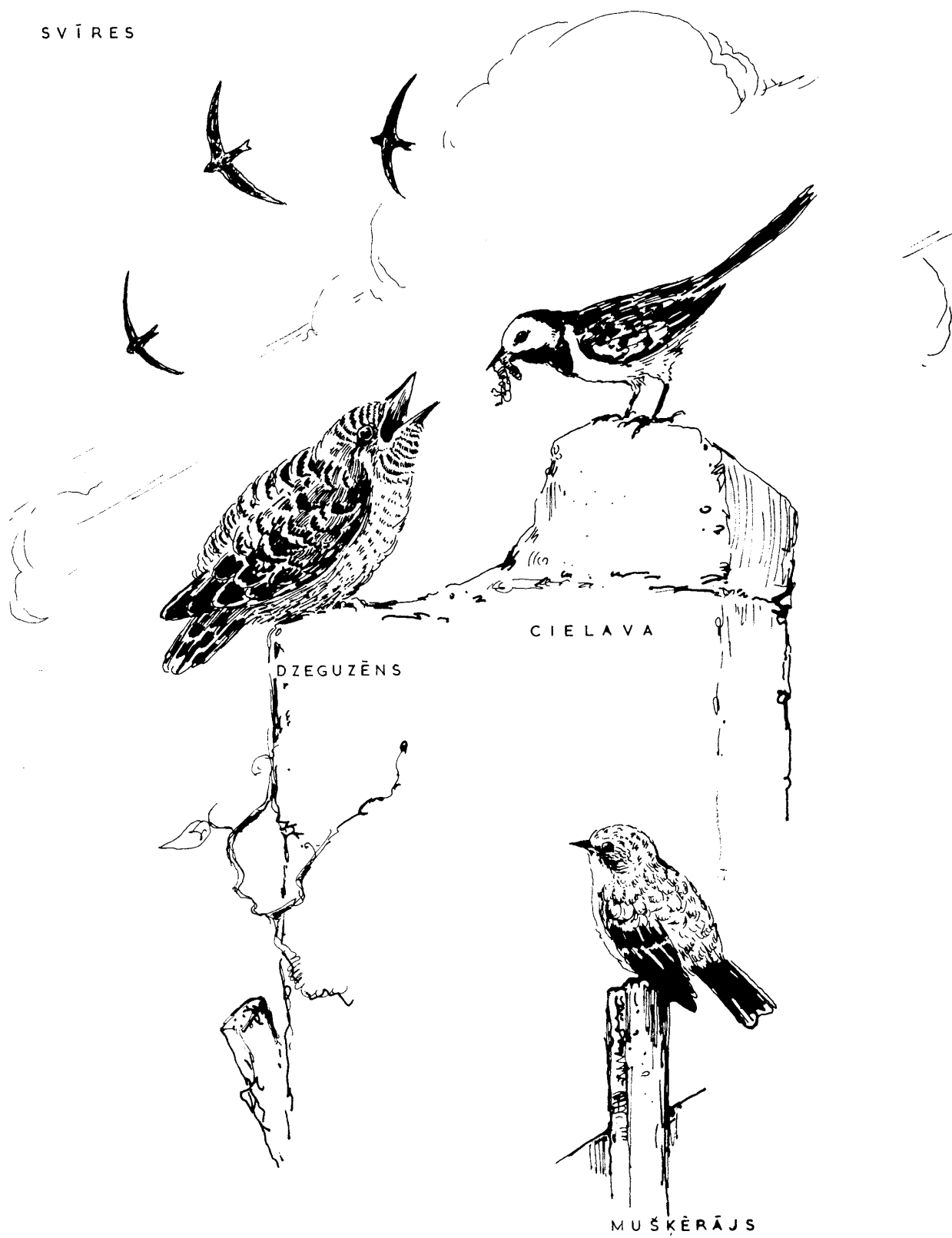
DŪKU DŪKU BALODĪTI,
KAS TAVĀ KUZNIŅĀ ?
ČĪČAS, PUPAS, KAŅEPĪTES,
SARKANĀS VABOLĪTES.

GAĀSTĪTE
SVILPIS

CEKULZĪLĪTE
LIELĀ ZĪLĪTE
PURVA ZĪLĪTE

SVĪRES

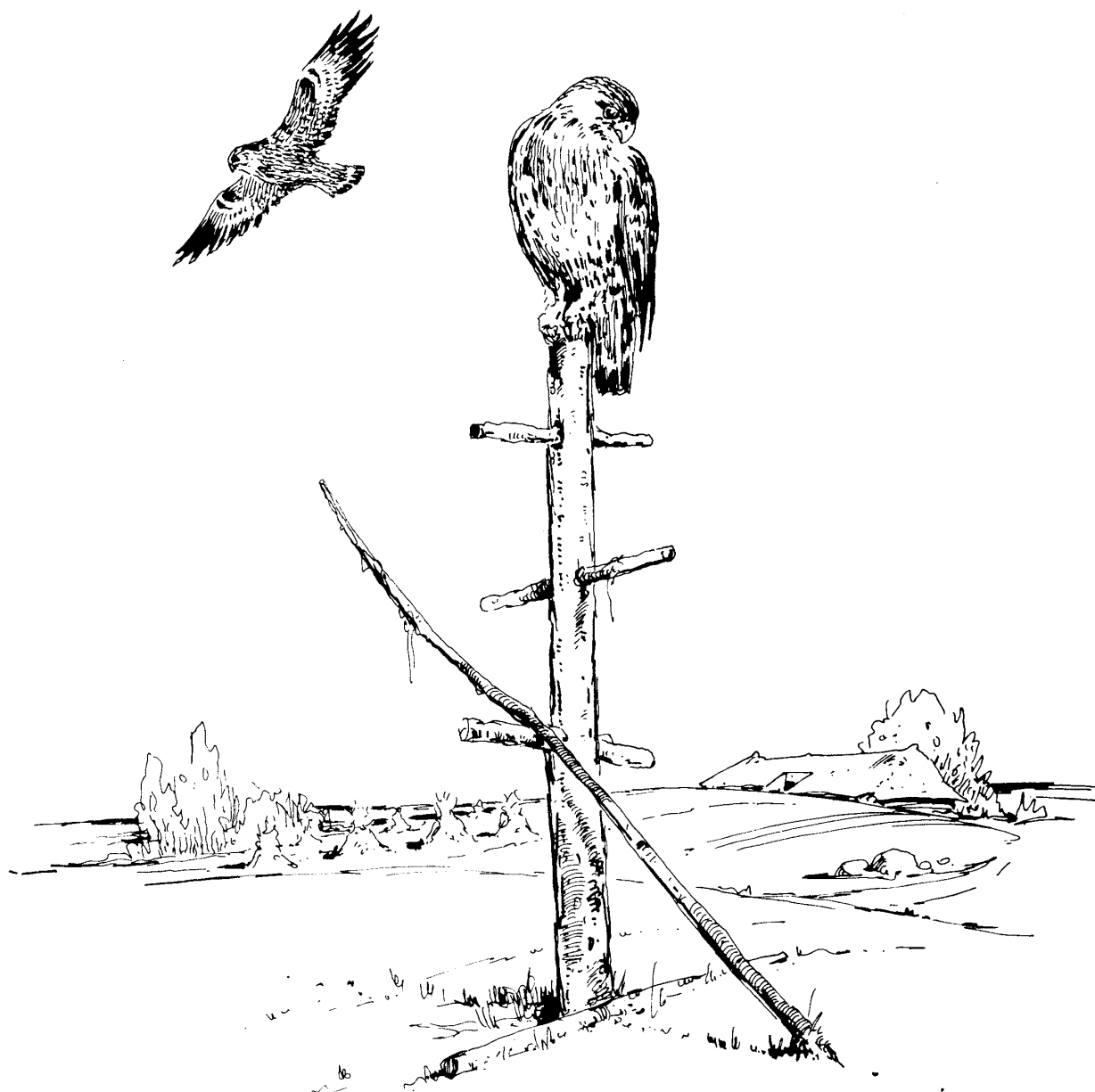
DZEGUZĒNS

CIELAVA

MUŠKĒRĀJS

P Ū C E

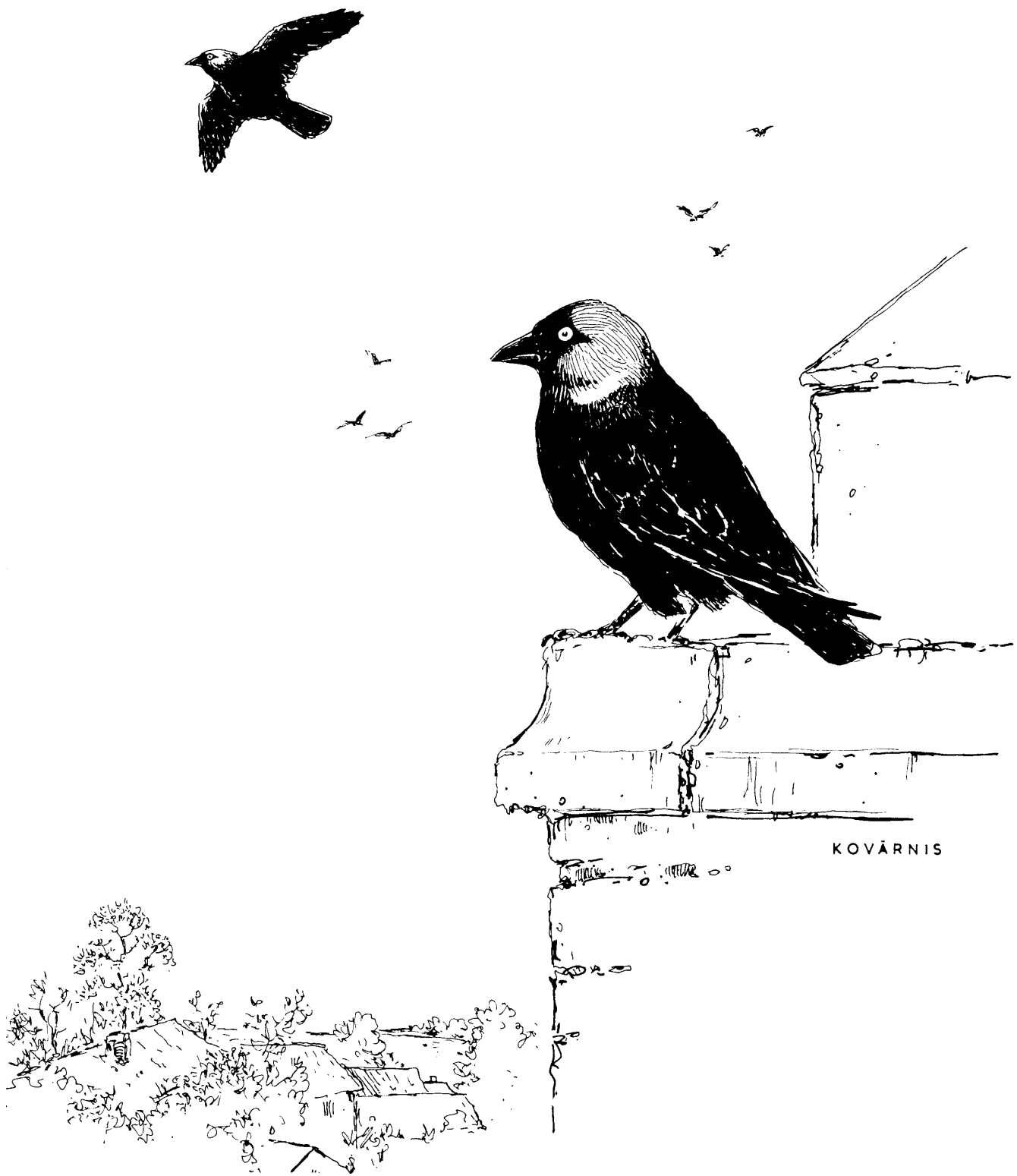

PEĻU KLIJĀNS

NOSAKLIEDZA KLUJĀNIŅŠ
SKAIDRA KALNA GALIŅĀ ;
IZATRŪKA TĀ IRBĪTE
AIZ KALNIŅA GULĒJUSI.

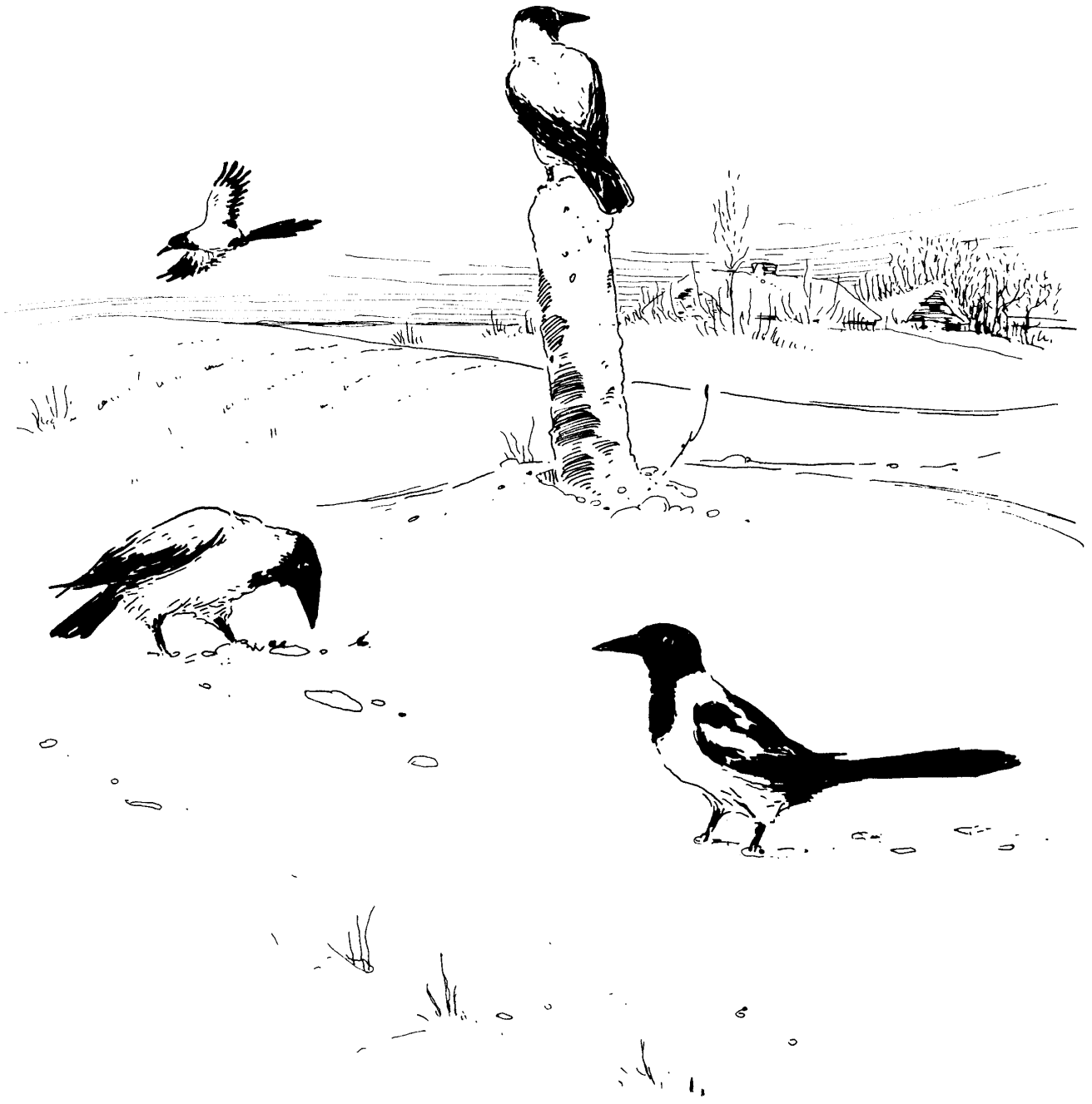

LĒLIS

IRBE GUĻ CEĻMALĀ,
BAIDA MANU KUMELIŅU.
VAI ,IRBĪTE, NEZINĀJI,
CIK DĀRGS MANIS KUMELIŅŠ?

PELĒKĀ VĀRNA

MAZA MAZA SIEVIŅA,
FRANCISKI RUNĀ.

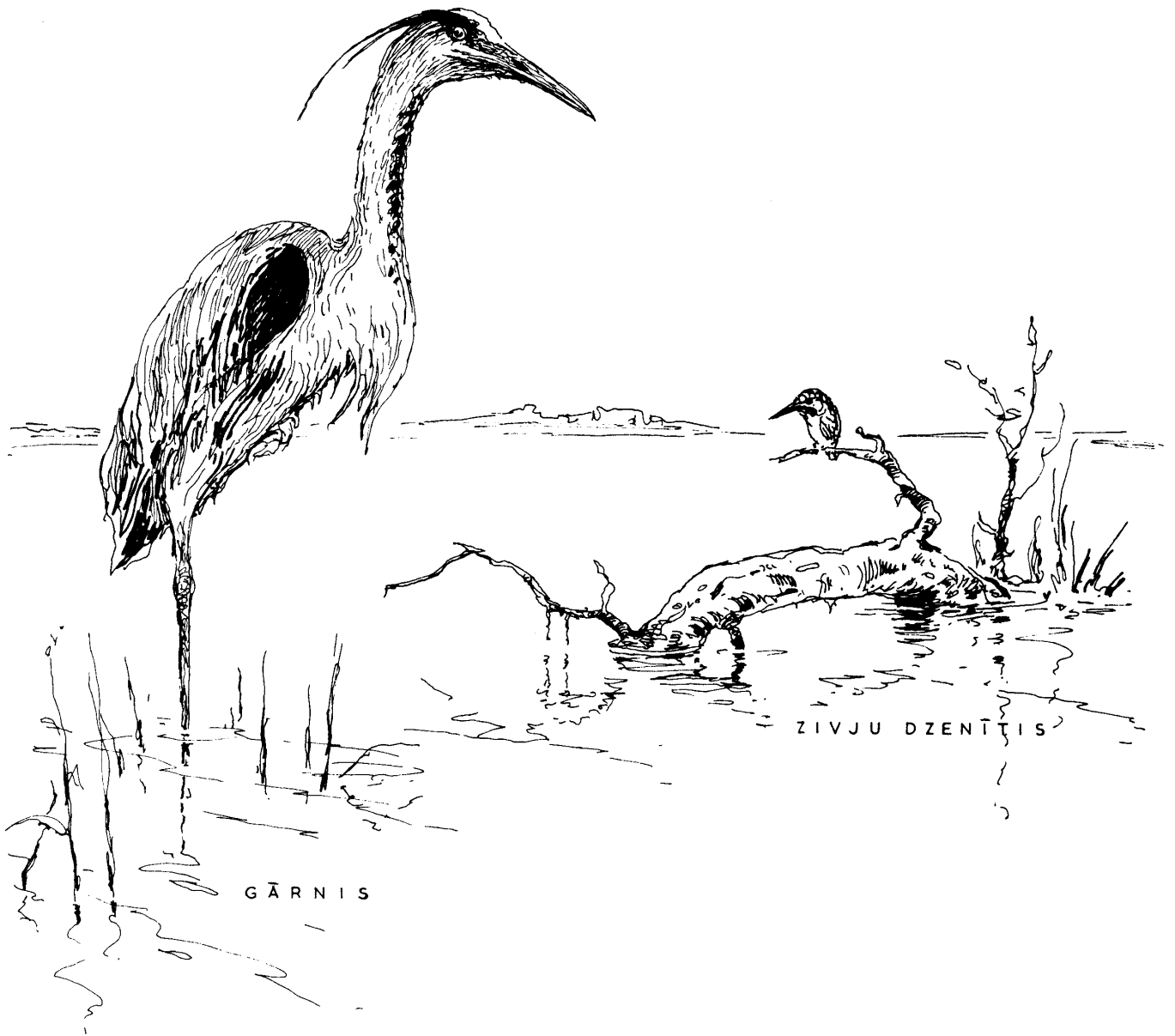
ŽAGATA

CEKULDŪKURŠ

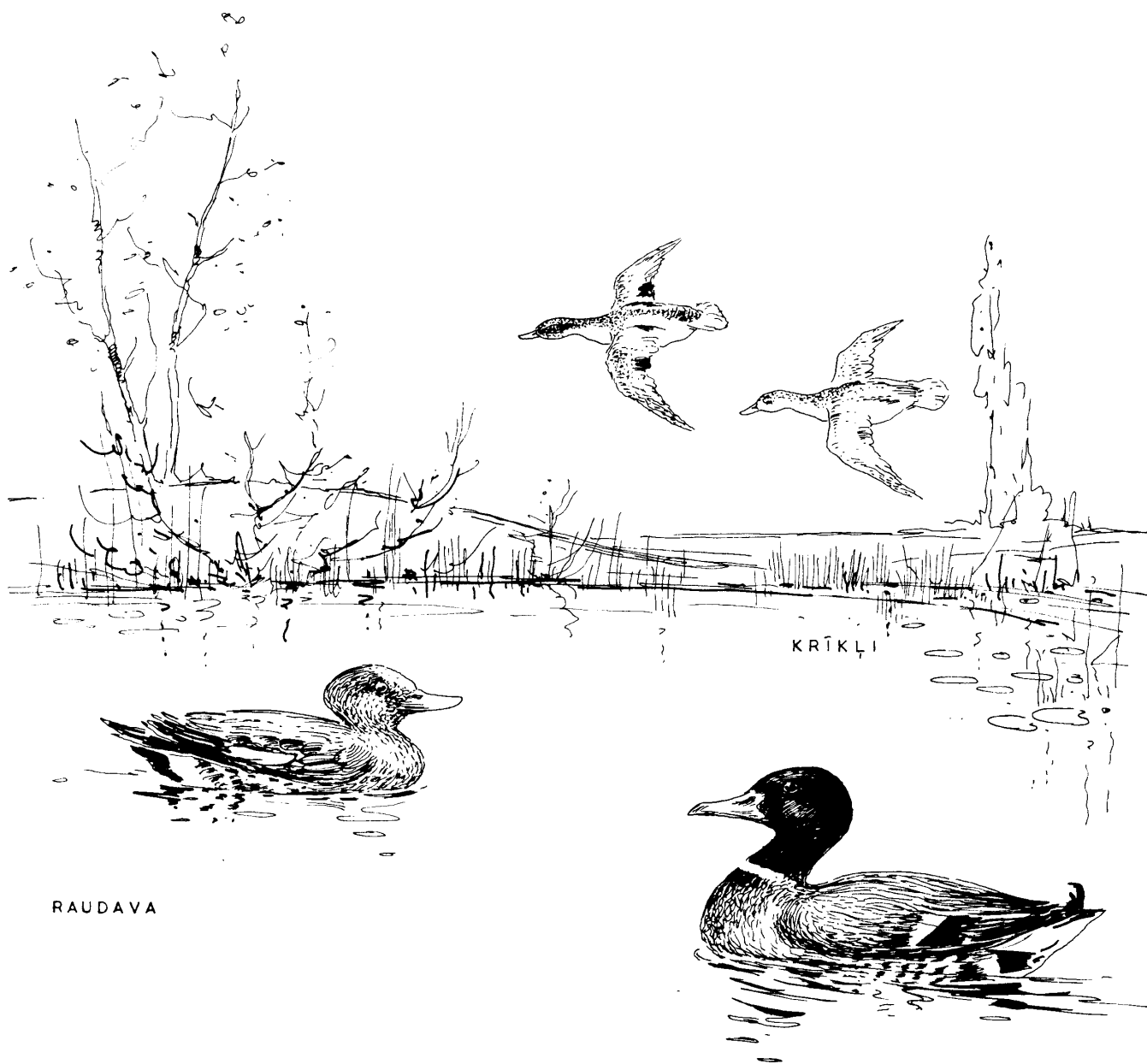
LAUCIS

AI EZERA GAIGALIŅA,
TAVU DAIĻU CEKULIŅU!
KUR TU ŅĒMI, KAS TEV DEVA,
PA EZERU LĪGOJOT?

G Ā R N I S

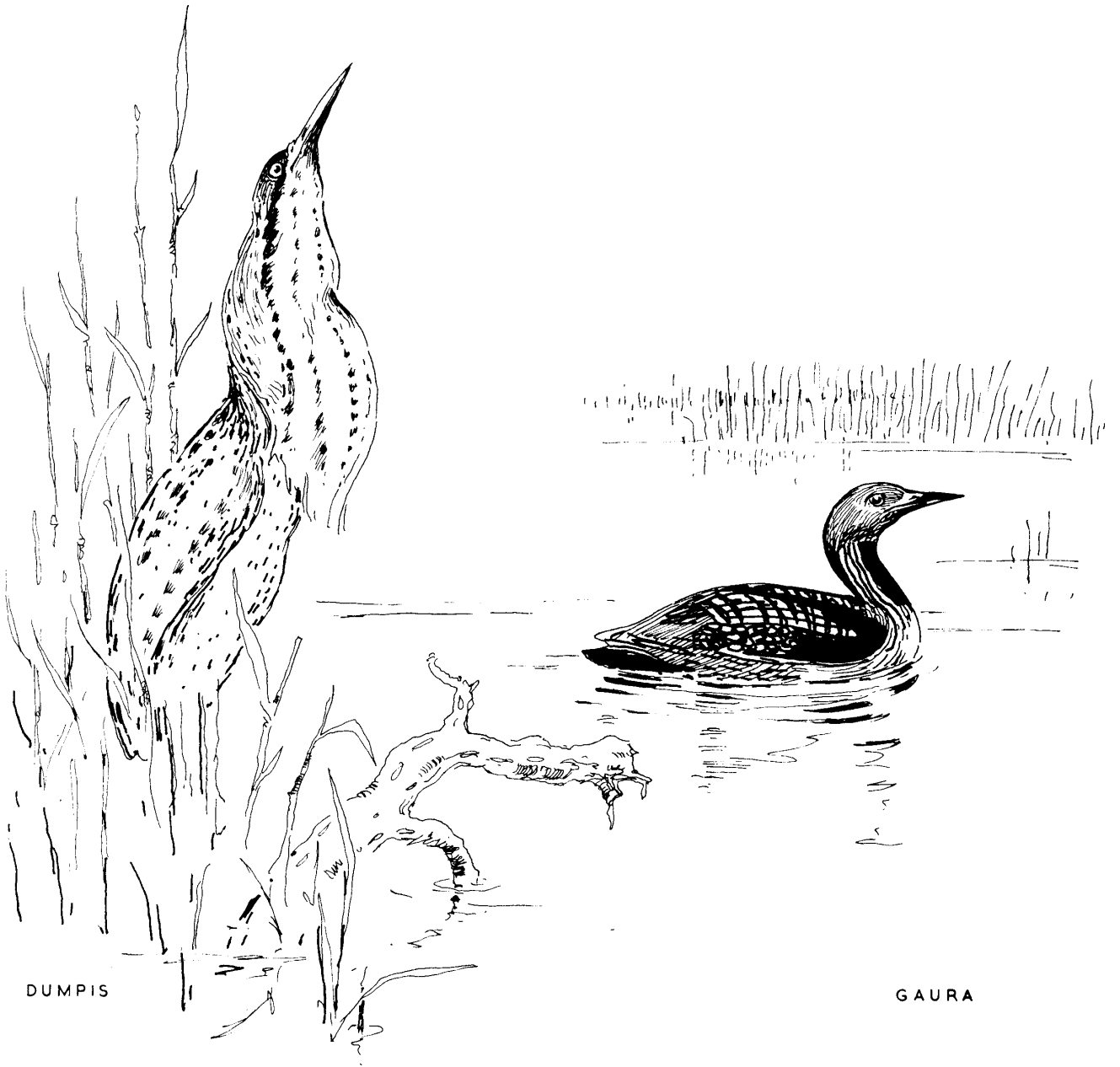
Z I V J U D Z E N Ī T I S

RAUDAVA

MEŽA PĪLE

PĀR DAUGAVU PĀRPELDĒJA
PELĒKĀ RAUDAVIŅA,
NE TAI MIRKA ZELTA SPĀRNI,
NE SUDRABA CEKULIŅŠ.

DUMPIS

GAURA

SĪLIS

ŠĶĪBI, GREIZI, GRUNDULAIŅI
MANA TĒVA OZOLIŅI;
CITAI DZIED SĪĻA BĒRNI,
CITAI PŪCE KLADZINĀJA.

KRAUKLĪTS SĒD OZOLĀ
ZELTA KOKLE ROCIŅĀ.
VAI, KRAUKLĪT, TU REDZĒJI,
KUR AIZVEDA MŪS' MĀSIŅU ?

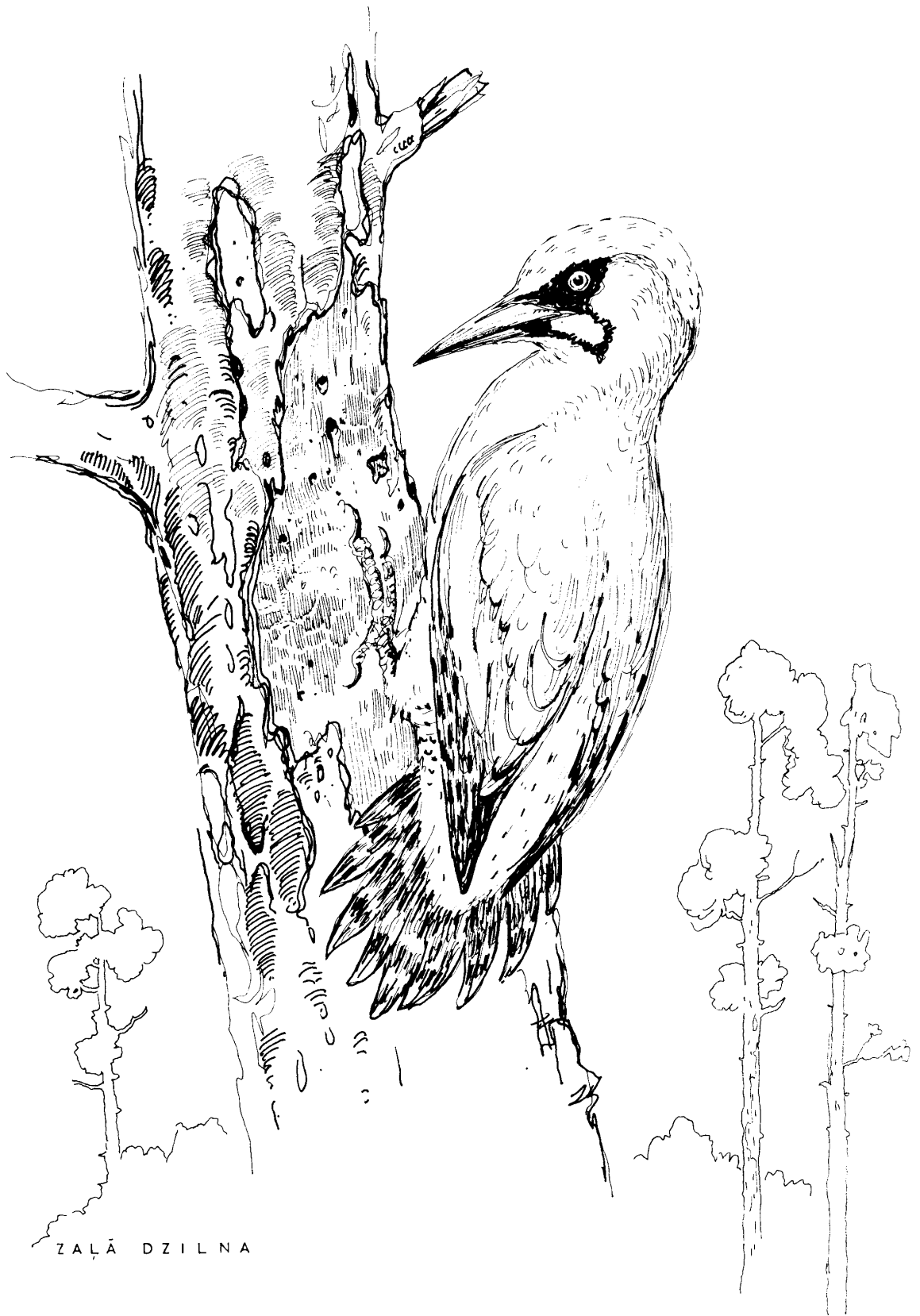

D Z Ē R V E

KO DZĒRVĪTE TU KLAIGĀ
TĪRU PURU BRADĀJOT ?
—MAN NOKRITA ZELTA PIESIS
AR ĶĪVĪTI DANCOJOT.—

ZIVJU ĒRGLIS

ZAĻĀ DZILNA

LATVIJAS PUTNI

Latvijas ārēs, mežos un ūdeņos sastopam ap 360 putnu sugas. Gan lieli, gan mazi, raibi, koši, necili, tie visi rosīgi darās, dzied, lēkā, lidinās un dod Latvijas ainavai raksturu, gada laikam noskaņu.

Latvijas putnus var iedalīt trīs plašās grupās, neatkarīgi no to bioloģiskās piederības sugām:

NOMETNIEKI, – kas visu laiku uzturas noteiktā vietā kā pastāvīgi iemītnieki, piem. silis, zīlīte, rubenis, krauklis, žagata, mednis, ūpis un citi.

GĀJPUTNI, – kas rudenos dodas uz siltākiem apvidiem, pavasaros atgriežas lizdot. Tādi ir lielākā Latvijas putnu daļa un pēc to ierašanās vai aizlidošanas ļaudis ievēro pavasara vai rudens atnākšanu. Bezdelīga, dzērve, strazdi, vālodze, lakstīgala, cielavas, žubītes, pelēkās vārnas, sējas vārnas un vēl citi putni.

VIESI, – kas ierodas no aukstākiem ziemeļu apgabaliem pārziemot, vai iekļīst gadījuma dēļ, kā svilpis (kas lizdo arī Latvijā), vētras kaijas, dažādas ziemeļu pīles, sniedze un vēl citi putni.

Putnu dziesmas ļaudis ievērojuši visvairāk, par tām daudz teiku un raksturīgo skaņu pāmesums valodā, jo bērni allaž grib zināt „kā putni saka“. Lakstīgalas dziesmas ritmu un īpatnējās skaņas labi raksturo šis tautā plaši izplatītais piemērs kā lakstīgala dzied:

Kur bī, kur bī?
Tirgū, tirgū.
Ko pirk', ko pirk'?
Zirgu, zirgu.
Cik atdev', cik atdev'?
Ort', ort', ort'. (Orts – sika naudas vienība.)
Kāds bij, kāds bij?
Kibs, klibs, klibs, klibs!

No putnu dziesmas bieži radies tā vārds, piem. čakste (čak, čak, čak), svilpis, pupute, rubenis.

Novēro putnus savas dzīves vietas apkārtnē, mēģini tos zīmēt vai fotografēt, kas nemaz tik grūti nav, – bet nevāc olu kolekcijas, jo putnu dzīves apstākļi jau tā grūti un to lizdas bieži izposta zvēri, citi putni vai cilvēks.

Tagad daudzās zemēs darbojas putnu aizsardzības un pētīšanas iestādes (ornitoloģijas biedrības vai institūti), kas vienmēr atbalsta bērnu un jauniešu intereses šai virzienā. Ja vēlies būt palīdzīgs, tev iespēja kļūt par nopietnu līdzstrādnieku šai nozarē.

Ar putniem saistas daudzas cilvēka interešu joslas. Putnus vērojot radušās dažādas pārdomas un vēlmes, piem. spēja lidot. Tā nu tagad sasniegta, bet vai cilvēks savās domās pacēlies augstāk, to grūti pateikt. Mēģini savās domās pacelties pāri sīkiem mērķiem un pārskatīt dzīvi no plašāka, – putna lidojuma redzes viedokļa. Ja nu tas tev liekas vēl grūti, tad vismaz mēģini putnus krāsot dziedot un svilpojot.

LATVIJAS PUTNUS IZKRĀSOJOT TEV NODERĒS ŠIS APRAKSTS

ZELTA ĒRGLIS. Brūns. Pakausis un krūtis zeltaini brūnas. Apknābis, kājas dzeltenas. Knābis, nagi melnbrūni.

MEDNIS. Melnpeleķs. Zidainas sīkraibas muguras spalvas. Spārni metāliski vizoši. Astei baltu raibumiņu josla. Knābis dzeltens, uzacis sarkanas.

SLOKA. Brūnraiba. Tumšbrūnas šķērsvītras pār pieri un pakausi.

KAIJA. Balta. Knābis, kājas dzeltenas. Melnas spārngalu spalvas (lidspalvas).

ĶĪRIS. Balts. Melnbrūna galva. Oranžs knābis un kājas.

ZĪRINŠ. Balts, pelēku muguru. Galvas virsa melna. Oranžs knābis un kājas.

CĪRULIS. Pelēks ar dzeltenīgiem un brūniem sīkiem raibumiem.

STRAZDS. Metāliski vizošas zili-zaļi-violetas spalvas. Dzeltenš knābis. Melnas kājas.

ZUBĪTE. Violeti pelēka mugura, rūsganas krūtis. Baltas spārnu joslas, melna aste un spārngali.

RUBENIS. Melns, metāliski vizošu galvu un spārnēm. Sarkanas uzacis, balta paaste.

PUPUTE. Rudī melnraiba ar baltiem raibumiem. Galva, krūtis rudas. Aste melna ar baltu joslu.

PIEKŪNS. Pelēku muguru, dzeltenpelēku pavēderi. Astes un lidspalvas tumšpelēkas. Apknābis un acu apmalas dzeltenas. Kājas dzeltenas. Nagi, knābis pelēki.

ŪPIS. Brūnpeleķi raibs. Acis dzeltenas.

MĒRKAZIŅA. Pelēki brūnraiba. Melnbrūnas astes un lidspalvu joslas.

VĒJA VANAGS. Pelēku galvu, dzeltenīgām krūtīm ar brūnām lāsēm. Mugura ruda ar sīkām melnām un baltām lāsēm. Aste pelēka ar bālganu un melnbrūnu joslu. Apknābis dzeltens.

DADZĪTIS. Brūnganu muguru, bālu pavēderi. Piere un rikle tumšsarkana. Pakausis, aste un lidspalvas melnas. Balta vaigu josla. Koši dzeltenī spārnu laukumi.

PACEPLĪTIS. Brūns, sīki raibumots.

DZENIS. Pakausis un paaste sarkana. Dzeltenīgi bālas krūtis, brūna piere. Melna mugura ar baltiem spārnu laukumiem. Aste un lidspalvas melnas ar sīkiem baltiem raibumiem.

VĀLODZE. Dzeltena. Melnbrūnas lidspalvas un aste.

ČAKSTE. Brūna mugura. Pelēks pakausis. Melna aste. Balti vaigi, gaišpelēkas krūtis un pavēdere.

ZOSS. Pelēka ar sīkiem tumšpelēkiem vai brūniem raibumiem.

ĶĪVĪTE. Balta ar melnu galvu, spārnēm un asti.

GULBIS. Balts. Knābis oranžs ar melnu uzknābja kupri.

BEZDELĪGA. Zilganmelnu muguru, rudu pakakli, baltu pavēderi.

LAKSTĪGALA. Brūni pelēka.

STĀRKS. Balts, melnu asti un spārngaliem. Knābis, kājas sarkani.

LAUKU BALODIS. Zilganpelēks, tumšpelēku asti. Galva zilganvioleti vizoša. Balta apkaklīte.

SĒJAS VĀRNA. Melna ar dzeltenpelēku bezspalvas joslu ap knābi.

GAĀSTĪTE. Pelēku muguru, violeti gaišpelēku pavēderi, baltu galvu un spārnu joslam.

SVILPIS. Pelēku muguru, sarkanām krūtīm, baltu apasti. Aste, pakausis un spārni melni.

CEKULZĪLĪTE. Pelēka ar baltām uzacīm. Pavēdere gaiši brūnpeleķa.

LIELĀ ZĪLĪTE. Zaļganpelēka mugura, dzeltenas krūtis, balti vaigi. Zilganpelēka aste un spārni. Galvas virsa, krūtis un paaste melna.

PURVA ZĪLĪTE. Pelēka ar baltu vaigu un tumšpelēku vai melnbrūnu galvas virsu.

SVĪRE. Metāliski vizoša zilmelna mugura, pelēki melna pavēdere. Gaišāks brūnpeleķs rikles laukums.

DZEGUZĒNS. Brūnraibs ar baltām spalvu apmalām un dzeltenu apknābi.

CIELAVA. Pelēka, melnu galvu, bālpelēku pavēderi. Vaigi balti.

MUŠĶĒRĀJS. Dzeltenpelēks, brūnām līdšpālām un asti. Pakakle bālpelēka.

PŪCE. Dzeltenpelēka ar brūniem raibumiem.

KLIJĀNS. Brūnu muguru, dzeltenraibām krūtīm un pavēderi.

LĒLIS. Pelēkraibs, dzeltenīgu pakakli un pavēderi. Ap knābi „ūsas”.

KOVĀRNIS. Melns, pelēkiem vaigiem, gaišpelēkām acīm. Latvijas kovārņiem balts pusemēnesis kakla sānos.

IRBE. Brūnraibu muguru, pelēku pavēderi. Uz krūtīm tumši brūns pakava veida laukums. Ap acīm koši sarkanrudas lāsītes.

STĒRSTE. Dzeltena ar brūniem raibumiem.

MĀJAS ZVIRBULIS. Brūnu pakausi, melnu pakakli, pelēku vēderu, baltiem vaigiem. Mugura brūnraiba, aste pelēka. Galvas virsa un piere pelēka.

LAUKU ZVIRBULIS. Kastanbrūnu galvu, melnu pakakles un ausu traipiņu, baltiem vaigiem. Brūnraiba mugura, brūnpelēka pavēdere.

VĀRNA. Pelēka, melnu galvu, spārniem un asti.

ŽAGATA. Zaļgani vizošām melnām galvas, muguras un astes spalvām. Baltu vēderu un pleciem.

CEKULDŪKURS. Dzelteni pelēks ar brūnraibu muguru. Kafijas brūnas vaigu un cekula spalvas.

LAUCIS. Melns. Balta piere ar sarkanu laukumiņu galvas virsū.

NIEDRU CĀLIS. Pūkains, tumšpelēku muguru, brūnganiem sāniem, rudiem vaigiem. Galvas virsa tumšbrūna.

GĀRNIS. Pelēks, sidrabainiem vaigiem, bālpelēku pieri. Melnas uzacis, dzeltenpelēks knābis. Spārnus sedz melnas gaŗas plivurspalvas. Balta pavēdere.

ZIVJU DZENĪTIS. Zilganu muguru, rudu vēderu. Balta pakakle un ausu apvidus.

RAUDAVALA. Pelēkraiba, dzeltenu galvas virsu, rudiem vaigiem un krūtīm. Melna paaste, balta pavēdere. Balts spārnu laukums gareniski spārnu malā.

MEŽA PĪLE. Zaļganu metallisku galvu, baltu pakakli, brūnām krūtīm. Mugura pelēka. Zils spārnu spogulis, balta pavēdere, melna un balta paastes josla. Olīvzaļš knābis, oranŗas kājas.

KRĪKLIS. Pelēkbrūni raibu muguru, bālpelēku pavēderi. Siki raibumots. Zaļš spārnu spogulis. Ruda galva, zaļgani metalliska josla ap acīm.

DUMPIS. Dzeltenpelēks. Siki brūniem raibumiem. Dzeltenpelēks knābis. Spoŗas dzintara krāsas acis.

GAURA. Pelēkraiba ar tumšbrūnām kakla svītrām. Dzeltenpelēka pavēdere.

SĪLIS. Rudu muguru, brūnpelēku pavēderi. Baltas virsastes spalvas. Aste, spārngali melni. Gaiši zils spārnu laukums ar sikiem melnbaltiem raibumiņiem.

KRAUKLIS. Melns, metalliski vizošām spalvām.

DZĒRVE. Pelēka, melnām astes spalvām. Melnu galvu ar baltu svītru uz kakla un sarkanu galvas virsu. Melnas kājas, pelēkzaļš knābis, sarkanās acis.

ZIVJU ĒRGLIS. Baltu vēderu, melni brūnraibu muguru. Zilgans knābis. Dzeltenas acis un apknābis.

ZALĀ DZILNA. Zaļu muguru, zaļganpelēku vēderu. Galvas virsa sarkana ar sarkanu traipu uz vaiga. Mugura zem spārniem dzeltena.

ZELTGALVĪTIS. Olīvzaļš, ar dzeltenu galvas virsu. Mazākais Latvijas putniņš. (Attēls uz aizmugures vāka.)

